

Counting and Connecting

פרשת במדבר תשפ"ב

NUMBERS

1 / 1-13

PARASHAS BAMIDBAR

HASHEM spoke to Moses in the Wilderness of Sinai, in the Tent of Meeting, on the first of the second month, in the second year after their exodus from the land of Egypt, saying:

Take a census of the entire assembly of the Children of Israel according to their families, according to their fathers' household, by number of the names, every male according to their head count. From twenty years of age and up — everyone who goes out to the legion in Israel — you shall count them according to their legions, you and Aaron. And with you shall be one man from each tribe; a man who is a leader of his father's household.

Rashi - (Artson)

1. באחד לחודש ... במדבר סיני ... וידבר - [HASHEM] SPOKE ... IN THE WILDERNESS OF SINAI ... ON THE FIRST OF [THE SECOND] MONTH. Because of [Israel's] dearness before Him, משנה אותם - He counts them at all times. When they departed from Egypt, ויבשעו בעגל - And when they fell at the sin of the Golden Calf, ויבשעו בעגל - He counted them to determine {the number of} those who remained. And here, when He came להשיר שכינתו עליהם - to rest His Divine Presence upon them, ויבשעו בעגל - He counted them. On the first day of the month of Nisan, הוקם המשכן - the Tabernacle, site of the Revelation of the Divine Presence, was erected. ויבשעו באר - And on the first of Iyyar, the following month, ויבשעו בעגל - He counted them.

[184] DORASH DOVID

described in *Sefer Shemos*, in *Parshas Ki Sisa*, and took place in the first year after they left Mitzrayim. The census in *Parshas Bamidbar*, which was also conducted through the contribution of half-shekel coins, was the second census, but it differed from the first in that the people were counted by name, by *shevet* and by family. The third census is recorded in *Parshas Pinchas*, in *Sefer Bamidbar*, and took place in Arvos Moav before the Jews entered Eretz Yisrael.

The census in *Parshas Bamidbar* is unique in that it was performed "by the number of names," as indicated in the command to conduct the census. This detail is repeated in the Torah's account of the actual census (*Bamidbar* 1:18-42). With regard to every *shevet*, the Torah reiterates the key phrase, "their offspring by their families... by the number of names." Evidently, this census accomplished a twofold objective: determining the number of the Jewish people, and seeing to it that each person was known by his name. Why was it specifically in this census, of the three that were conducted in the desert, that the people were counted by name? Furthermore, what was the purpose of enumerating them by their names?

I Will Know You by Name

We propose that the census that is recorded in this *parshah* was intended not only to determine the number of people in the Jewish nation but also to prepare the people for their future as Hashem's nation. This census was conducted after Bnei Yisrael had already been granted atonement for the sin of the *Egel* and had received the second *Luchos*, and after the Mishkan had been erected and the *Shechinah* had come to rest upon the Jewish nation. All of the foundations had been laid for the establishment of the Jewish nation, and the time had come for the people themselves to put their status as Hashem's chosen nation into practice, calibrating their lives so that they would live in accordance with Hashem's Will.

In order to achieve this end, it was necessary for each individual tribe to develop an understanding of its own purpose within the general framework of the nation's service of Hashem. Every individual *shevet* is charged with a unique mission and task, in accordance with its distinct nature. *Kehunah* was granted to Shevet Levi, royalty is

Names. It was a great honor for each person that he gave his name, as an individual, to Moses and Aaron (*Ramban*). At that point in history, a person's name was Divinely inspired to indicate his personal virtues. In the census before the nation crossed the Jordan, thirty-nine years later, this was no longer the case, and there was no mention of names (*Sfomo*).

According to their head count. It is forbidden to count the people literally by the head, so they gave a half-shekel coin per head, and the coins were then counted (*Rashi*; see *Exodus* 30:12-13).

2-6.

7. He did not count them immediately upon the erection of the Tabernacle, because in halachah, a dwelling place is considered permanent only after it has been inhabited for thirty days. It was only after God demonstrated His love for Israel by showing that He

had made the Tabernacle His permanent abode, as it were, that He counted them (*Biurei Mahrai; Imrei Shefer*).

3

נראה שבא ליישב בזה התמיהה המתעוררת לשם מה בא המניין כאן, שהרי זה עתה בעת הקמת המשכן נמנו על ידי נתינת השקלים, כמו שכתוב מספר מגינים בתחילת פרשת פקודי (שמות לח, כו) בקע לגולגולת מחצית השקל בשקל הקודש לכל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה, לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים.

ומניין זה התקיים בחודש תשרי מיד לאחר שירד משה מן ההר, כמבואר ברש"י בפרשת כי תשא (שם ל, טז) וזה לשונו: שנצטוו למנותם בתחילת נדבת המשכן אחר מעשה העגל מפני שנכנס בהם

מעשה זהו שבא רש"י כאן לבאר לשם מה נדרש מגינים שוב, ועל זה מיישב שמתוך חיבתן מונה אותן בכל שעה.

3-6-

אמנם דברי רש"י מיישבין התמיהה על פי מדרשו ויבואר להלן, ועל פי פשוטו נראה, שתכלית מגינים בפרשה זו היתה במיוחד לצורך סידור המחנות והדגלים, אשר לשם כך נחוץ לרעת מספר כל שבט ושבת. וכלשון רש"י למשפחותם

5

the province of Shevet Yehudah, Shevet Yissachar was endowed with the gift of Torah scholarship, Shevet Zevulun was designated to support Torah, and so forth. Not only does every shevet have an individualized mission, but every family within the Jewish people has its own task, and every individual has a unique purpose within the context of the Jewish people. Every Jew needs to understand his own unique task, his own individualized portion in avodas Hashem, for which he was given the appropriate abilities.

6

It is for this reason that Bnei Yisrael were counted "by the number of names." Seforno (1:2) explains that in that generation every individual's name attested to his unique nature and characteristics. A census of the Jewish people by their names was a means by which each person could be made aware of his own abilities and talents. In accordance with this understanding, each person could be directed to the particular role that he was designated to play in the Jewish people's avodas Hashem, thus placing the entire nation on the correct path toward fulfilling the Torah and serving Hashem.

The manner in which the census was conducted is a clear indication that it was geared toward this end. Ramban writes (1:18) that every individual who brought a half-shekel to Moshe and Aharon identified himself by his own name, his father's name, the name of his family and his shevet. Each of these divisions represented another element of each person's unique task. Every shevet was given its own portion in the nation's avodah, in accordance with its unique nature, and the same applies for each family and every individual. Each person's name reflected his own distinct task.²

Legions for the Torah, Legions for the Mishkan

The primary source of our explanation is the Zohar on this parshah (p. 117a), which states, "Once the Torah and the Mishkan were established, Hakadosh Baruch Hu wanted to count His legions for the Torah [to determine] how many soldiers there were for the Torah and how many soldiers there were for the Mishkan." After Mattan Torah and the construction of the Mishkan, it was necessary to count the soldiers in Hashem's army,

so to speak, and assign each of them to a position. Some of them would be assigned to Torah study, some to service in the Mishkan, and yet others to different components of the broad picture of avodas Hashem.

We add that the Torah's choice of words when it describes this census implies the purpose that we have posited. When Hashem commands Moshe and Aharon to conduct the census, He uses the word tifkedu. Although tifkedu means "you shall count," it also connotes the act of appointing someone to a specific task, as in the pasuk in Parshas Pinchas in which Moshe Rabbeinu asks Hashem to designate a new leader for the nation (Bamidbar 27:16). In that pasuk Moshe uses the word yifkod, another conjugation of the same verb, which Onkelos renders as "May Hashem appoint." Thus, we can explain that in this census Bnei Yisrael were appointed to their tasks as members of Hashem's army, and every individual was directed to his own unique role in avodas Hashem.³

ועוד שעצם המניין מחדש מורה על התחדשות מעמדם, ומבטא שכל עמידתם הוא לתפקידם הרם, והמה נפקדים בזה כאנשי צבא, בטרם עומדים להיות ניצבים במחנות ובדגלים סביב אוהל מועד.

ויסוד הביאור בזה, משום שעניין יסודי נתחדש כאן בספר במדבר, שה' בא לשכון בישראל לא רק כ'אלוקים' הנבדל ונערץ במקדש בתוקף קדושתו, אלא גם כ'מלך היושב בתוכם'. ומפני הופעתו כמלך המקושר אליהם, הם נערכים כגדודים ומחנות לכבודו של מלך, והוא כבוד לשמו, ומטכסיסי המלכות שהם ניצבים סביבותיו. כפי שמתבאר עניין זה בהרחבה בחלק המאמרים, שזה יסוד מהותו של ספר במדבר כולו (מאמרים א-ב).

והדבר רמוז בעומק דברי חז"ל, שהיתה תכלית בפני עצמה למניינם לבטא את חשיבות מעמדם, והיינו מה שמבואר במדרש (במדבר ב, ג) שראו ישראל את המלאכים שהם עשויים דגלים דגלים, ונתאוו גם כן להיות דגלים כמו המלאכים, ונעתר להם הקב"ה ועשאן דגלים. ועניין זה צריך ביאור, מהו זה שנתאוו לעמוד בדגלים, ומה המשמעות בדבר, וכי בקריאת שם בעלמא עסקינן שיקרא שם דגל'.

ולפי דברינו האמורים, עומק המשמעות במה שנתאוו להיות דגלים כמו המלאכים, היינו שזה כבוד מלכות ה' שהוא שוכן בתוך כמה וכמה גדודים, וכשגילו ישראל את עמידת המלאכים שעשויים דגלים דגלים מפני כבוד המלכות, נתאוו גם הם שיהיו גם כן במחנות ובדגלים לשכינה אשר בארץ. ואכן הקב"ה מילא את רצונם בזה, והופיעה שכינתו בתוכם באופן זה.

ומצד בחינה זו הקב"ה משרה את שכינתו בכל שבט ומחנה בפני עצמו, שזהו כבודו של הקב"ה כמלך, שהוא נמצא ומופיע בקרב עם ישראל בטכסיסי מלכות בריבוי גדודים ומחנות, כאשר כל שבט הוא כעם שהוא ראוי למשכן מצד עצמו (ועיין בזה עוד בחלק המאמרים). ולשם כך הוצרך למנותם מחדש ולדעת מניין כל שבט בפני עצמו, שזהו כבוד המלכות שיש סכום מספר מסויים של צבאות בצד זה, וסכום מספר מסויים בצד זה.

ועל פי זה יש לבאר את הכתוב כאן שמניין זה נצטוו עליו בחודש השני, שהוא צריך ביאור, כי מאחר שמניין זה קשור עם מה שבא ה' להשרות שכינתו ביניהם במשכן (כדברי רש"י), היה צריך להיות המניין בזמן הקמת המשכן בחודש הראשון, ומדוע נתאחר המניין כל כך לחודש שלאחריו, שהוא פרק זמן נבדל.

ולפי האמור יש לבאר שעמידה זו של עם ישראל כריבוי מחנות היא בחינת 'תוספת' ופן מיוחד ומחודש בהשראת השכינה, והוא עניין נעלה שזכו גם בו לתוספת מדריגה נשגבה. אולם הבחינה

הראשונה והיותר עיקרית במה שבא להשרות שכינתו בתוכם היא, עצם הדבר שהוא יתברך בא לשכון בתוך כלל ישראל כעם אחד, אשר מצד זה נמנו במניין המיוחד בעת הקמת המשכן, ונפקדו בעת תרומת המשכן כמו שכתוב בפרשת פקודי, כאמור.

וכך היה רצון ה' לבטא את החביבות של כל אחת מהבחינות לבדה, כדי שכל אחת מהבחינות תבוא לידי ביטוי בפני עצמה. ותחילה ניתן הזמן לביטוי בחינת השראת השכינה שמצד כללות העם, שהיא

העניין העיקרי שהעם כולו זוכה לירידת השכינה, אשר באה לשרות בקרבם. וזה היה בחודש הראשון. ורק אחר שכבר בא לידי ביטוי פן זה, ניתנה להם הבחינה השנייה והפן הנוסף של השראת השכינה הבאה גם מצד כל שבט בפני עצמו. ולשם כך נתייחד פרק זמן לעצמו עבור מניין הדגלים, והיה מניין זה בחודש בפני עצמו, היינו בחודש השני כמפורש בכתוב. ואילו היה מניין הדגלים והמחנות מתקיים בחודש הראשון, היו מתערכים שתי בחינות המספר של בני ישראל, ולא היתה בחינת השראת השכינה שמצד כללות העם מובחנת לעצמה. ולכן קבע לכל אחת מבחינות השראת השכינה פרק זמן מיוחד: בחודש הראשון - תתבטא בחינת השראת השכינה הכללית, ובחודש השני - יימנה כל שבט בפני עצמו, לבטא את השראת השכינה המתיוחדת בכל אחד ואחד מן השבטים.

10

11

סיבת הדבר שהקב"ה מונה וסופר את בני ישראל בכל הזדמנות, למרות שאינו צריך למנות אותם, שהרי הכל גלוי וידוע לפניו. אלא הסיבה לכך היא מחמת שאנו חביבים ויקרים לפניו מאד, ולכן בכל הזדמנות מונה וסופר אותנו, להראות חביבותו אצלו. וזה מה שכתב רש"י: "מתוך חיבתך לפניו מונה אותם כל שעה".

וכך רואים בחוש, שכל דבר שחשוב מאד אצל האדם, כמו כסף וזהב, ואבנים טובות ומרגליות, הרי הוא סופר ומונה אותם בכל עת. שכיין שחביב ויקר הוא אצלו, רוצה לדעת החשבון היותר ממנו, ואינו סומך על מה שיודע את מספרם מאתמול.

וחביבותו של הקב"ה לעם ישראל היא ללא מצרים, וכמו שאמר הפסוק (מלאכי א. ב): "אהבתי אתכם אמר ה'", ואנו מזכירים בתפילה, כמה וכמה לשונות המוכיחים את גודל אהבת ה' לעמו ישראל - 'אהבה רבה אהבתנו ה' אלקינו, 'אהבה עמו ישראל לעד' וכן עוד כהנה רבות.

13

יודעים המה דברים הקדושים של הזוהר הקדוש (ח"ב ה. ב): אלמלי הוי ידעין בני נשא רחמיותא דרחים קב"ה לישראל, הווי שאגין ככפיריא למרדף אבתריה, [אילו היו יודעים האנשים גודל אהבת ה' אליהם, היו שואגים ככפירים ללכת אחרין].

והנה החביבות של הקב"ה לבני ישראל, היא לא רק בכללות, דהיינו שאוהב את כל כלל ישראל כולם כאחד, אלא אוהב ומחבב כל שבט בנפרד, וכל משפחה בנפרד, וכל יחיד ויחיד בנפרד. ולכן לא מן אה כל ישראל כמה הם כולם ביחד, אלא ספרו ומנו כל שבט ושבט בפרטות. ועוד יותר - 'למשפחותם לבית אבותם', דהיינו שמנו כל משפחה ומשפחה בפרטות. ויתרה מכך שכתוב: 'כל זכר לגולגולתם' - שכל יחיד בפני עצמו הוא חשוב וחביב ונמנה לעצמו.

שרצה הכורא להראות ולהודיע לנו, שכל שבט יש חשיבות וחביבות מיוחדת, וכן כל משפחה יש לה חשיבות מיוחדת אצלו, ואפילו 'כל זכר לגולגולתם' - יש לו חיבה ואהבה שה' אוהב אותו במיוחד.

ואיתא בספיק' בית אהרן מקרלין, וז"ל: שחיוב על כל איש ישראל לידע ולחשוב שהוא יחיד בעולמו בבחינתו, ושהוא וגם איש אחר כמוהו לא היה עדיין בעולם, כי אם היה כבר כמוהו בזה העולם, לא היה נצרך עוד להיות בעולם, ע"כ.

ואפשר שלכן נקראת פרשה זו בדרך כלל, בשבוע הסמוך לחג השבועות, שהוא חג מתן תורתנו, כדי להודיע ענין הזה, שנתן לנו הכורא את תורתו, רק בגודל חביבותו לעמו ישראל, וכמו שאומרים בברכות התורה: 'אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו'.

ואם יתבונן האדם בכך, תתעורר בקרבו גם כן אהבה גדולה אל הכורא, וכמה שיתבונן יותר באהבת הכורא לישראל, יחזיר בזה גם כן אהבה אל הכורא, ואז התורה גם תהיה חשובה מאד בעיניו, ויתאמץ מאד לעבדו בלבב שלם.

14

בענין השגחת הקב"ה בעולם, כבר חילקו הראשונים שישנה השגחה פרטית וישנה השגחה כללית.

משל לבנאי שקבע אבן בבנין, הרי האבן חשובה לו מאד, כי אם יוציא אותה יפגל כל הקיר, אבל באבן היחידה הזו מצד עצמה אין לו מטרע וענין כלל, אלא כל אחת מהאבנים מוכרחה להימצא במקומה מפני התפקיד שיש לה להשתלב עם כללות הקיר. והו משל על ענין ההשגחה הכללית.

אכן כלפי עם ישראל ישנה הנהגה של השגחה פרטית. הקב"ה אוהב את כל יחיד ויחיד אהבה אישית, כאב את בנו, והרי אב שיש לו עשרה בנים, אהבתו כלפי כל אחד

15

מהם אינה משום שהוא משלים את מספר בני המשפחה, אלא מפני שהוא יקר לו מצד עצמו.

* והנה כאן לשון הכתוב: "במספר שמות", ולכאורה אלו שני מושגים סותרים, שכן מספר בדרך כלל מראה על התייחסות כללית. כאשר מפקד שולח אלף חיילים למלחמה, הוא אינו מכיר את כל אחד מהם אישית, וגם אין לכל אחד מהם כח וגבורה לנצח את המלחמה מצד עצמו, אלא ביחד, מכה שהם אלף חיילים, עושים הם חיל במלחמה. נמצא שמעלת כל אחד היא במה שמצטרף לכלל ומשלים את המנין הנצרך.

~ לעומת זאת המושג "שמות" משמעותו הפוכה. זוהי הגדרה אישית לכל אחד לעצמו ובשמו. ובצבא לכל חיל יש מספר, אבל במשפחה, לא יאמר האבא: "מספר שלוש - קום לתפילה!"... אלא "ענק'ה, קום לתפילה".

• אמנם, לכל הגדרה ישנה מעלה, וגם במספר, אם חסר אחד - נחסר המספר וממילא נחסר כל הבנין. כאשר נצרכים אלף חיילים למשימה כלשהי, אם יחסר מהמספר - בטלה המשימה. אבל כשישנם עשרה נפשות בבית, ודאי שכל אחד הוא עולם ומלואו, אך הם אינם נמנים במנין, ואם ח"ו חסר אחד, לא בטלה המשפחה, כי מעולם לא היתה סיבה שתהיה המשפחה בנויה דוקא ממספר נפשות זה.

16

* אם כן, כשאמר הכתוב: "במספר שמות", הרי שהיו כאן את שני העניינים כאחד: מצד אחד - "במספר", כל אחד ואחד מעם ישראל השלים לכללות השראת השכינה, ואם חסר אחד, חסר המספר ואין כאן כלום. ומצד שני - "שמות", שמלבד היות כל אחד מעבד בתועלת הכללית, יש לכל יחיד חשיבות וחשיבות לעצמו, ומיוחד בשמו ומציאותו להיות עולם שלם לעצמו.

ולמדנו בא על מציאות כל יהודי בכל דור שמעלתו כפולה - במספר ובשם.

זהו ענין מספר בני ישראל: לא רק שהעם צריך שיהיו בו כן וכך אנשים, ואם חסר אחד - חסר רק אותו אחד, אלא צריך את המספר ההוא, ואם חסר אחד בטל הכל ואין כאן כלום, כי כל אחד מעבד הכל, ומכאן נובעת חשיבותו העצומה של המנין.

זהו שאמרו חז"ל במדרש (ברבי רבה פ"ו, ח): "אמר רבי שמעון בן יוחאי, מנין אתה אומר אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה השכינה נגלית עליהן? דכתיב 'כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני'".

R. Shternbach

"Number" signifies the unique importance of each Jew in the Eyes of the Creator, and that he is not "swallowed up" among the public. "Name" indicates that not only is no individual superfluous, but each Jewish soul has its own specific and unique task to fulfill that no other person can do in his stead.

Hence, the Jewish nation is compared to the stars, because each star is also uniquely important and has its own exclusive purpose in the universe.

18

חיבתן של ישראל מראש צורים - ר"ס 11

דבר חיבה זה יקר כל כך בעיני הקב"ה עד שלצורך זה הוא הקדיש בתורה פסוקים ודפים שלמים. יודעים אנו כי התורה הקדושה חוסכת במלכותיה, עד שכל אות וכל תג שבה מכילים משמעויות שיש להתעמק בהן. אולם בענין מנין בני ישראל חרגה התורה מגידרה והרחיבה בדברים. כל זאת בכדי להדגיש מה רבה חביבותם של ישראל בעיני קודשא בריך הוא.

* יתר על כן, בפי חז"ל מכונה ספר "במדבר" בתואר "חומש הפקודים", וזאת על שם שני המיפקדים המופיעים בו: בפרשת "במדבר" ובפרשת "פינחס". עניינו של ספר "במדבר" משתרע כידוע על פני תקופה ארוכה של קרוב לארבעים שנה, למן החודש השני לשנה השנית, שבה פותח הספר, ועד שנת הארבעים ליציאת מצרים. במרוצת תקופה זו הרבה מאורעות מרשימים עברו על עם ישראל, כמו שילוח המרגלים, חטא מי מריבה, ברכות בלעם, המלחמות בסיחון ובעוג ועוד. מאורעות אלו מתוארים בתורה בפרשיות השונות של חומש זה. אף על פי כן לא נקבע שמו של הספר אלא על שם המיפקדים המוזכרים בו.

~ ללמדך שאותם מיפקדים היו הרבה יותר מסתם צעדים מינהליים. אלו היו ביטויים בולטים של גילויי חיבה מצד הקב"ה אליהם, ועל כן ראויים הם לכל הרחבה ולכל הדגשה.

האוהב אינו מסיח דעתו מאהובו

דברי רש"י אשר הובאו בפתח דברינו מבואר, כי חיבתם של ישראל, היא הסיבה לכך שהקב"ה חוזר ומונה את ישראל פעם אחר פעם, ובעניין זה רצוננו להתבונן, מפני מה חשוב לפניו יתברך שידעו ישראל כמה גדולה חיבתם לפניו.

הנה עצם הדבר שהמניין מורה על החיבה מתבאר מדברי הגמרא בפרק אלו מציאות (בבא מציעא כא): 'תא שמע, מעות מפוזרות הרי אלו שלו, אמאי הא לא ידע דנפל מיניה. התם נמי, כדרי יצחק, דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה'. מבואר שמאחר ואדם עשוי למשמש במעות המצויות בכיסו בכל שעה, על כן אנו אומרים כי עוד קודם שנמצאו המעות נודע לבעלים על אובדן וכבר התייאשו מהם, ומפני כן זכה בהם המוצא.

למדנו מכאן שכאשר לבו של אדם רוחש אהבה לדבר מה כגון למעותיו, דרכו למשמש בו ולמנותו פעם אחר פעם, ואין הוא מסיח דעתו ממנו כלל. וכמו כן אנו רואים, כי כאשר אדם ממתין לקראת בואו של מאורע עתידי הרי הוא מונה בכל עת, כך וכך ימים חלפו כך וכך ימים נותרו. ובדבריהם הורונו חז"ל, שכביכול זוהי גם דרכו של השי"ת, שמפני אהבתו לעם סגולתו, מונה אותם וחוזר ומונה. אכן עדיין צריך הדבר ביאור מה ראה השי"ת להודיע חיבתם לפניו.

השי"ת חפץ באהבתו של ישראל

מבוא הדברים הוא מדברי המשנה (אבות פ"ג מ"ד): 'הוא היה אומר, חביב אדם שנברא בצלם, חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלוקים עשה את האדם. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר בנים אתם לה' אלוקים. חביבים ישראל שניתן להם כלי חמדה. חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו'.

והמהר"ל (דרך חיים טז) הקשה ע"כ: 'מה בא להוסיף שאמר חבה יתירה נודעת לו בודאי מאחר שנברא בצלם אלהים דבר זה נודע לו, וכן קשיא אצל חביבין ישראל שנקראו בנים, כי מה בא להוסיף שאמר חבה יתירה נודעת להם, ובודאי כיון שנקראו בנים למקום דבר זה נודע לו'.

וביאר המהר"ל: 'ועוד יש הפרש בין חבה נודעת לו ובין חבה שאינה נודעת לו, כי החבה הנודעת, מודיע לו החבה לפי שמבקש אהבתו, ואם לא היה מבקש אהבתו, לא היה מודיע לו החבה, אבל מי שמודיע החבה לאוהבו, לכך הוא מודיע לו החבה, שאומר אני אוהב אותך, כדי שגם הוא יתקרב עצמו אליו, ויאהב אותו, ולכן אמר חבה יתירה נודעת לו כלומר שהחיבה היא יתירה כ"כ עד שהיא נודעת אל הנאהב ואינה אהבה מוסתרת, מפני שהשי"ת רוצה שיהיה ג"כ ישראל אוהבין אותו ולכן היה מודיע להם החבה'.

וביאר הדברים כך הוא, כפי שאנו יודעים ההענקה זולת יכולה לנבוע ממספר טעמים, יש שאדם נותן לזולתו מחמת הכבוד ויש שרצונו לפייס, ומ"מ נתניתו אינה מעידה בהכרח על רגשי אהבה עמוקים למקבל המתנה, ומבחין הדברים הוא בגילויי הידידות המתלווים אל נתנית המתנה, כי כאשר סיבת הנתניה אינה אהבת הרע, לא מתלווה לנתניה כל גילוי של ידידות. אולם כאשר הנתניה הינה בין ידידים, אזי גילוי הידידות הוא הינו עיקר הנתניה, ותכליתו לחזק את אהבתם ולקשור ביניהם קשר אמיץ וחיבה יתירה.

ובזה יתבאר כראוי דברי רש"י שהבאנו בתחילה, כי הטעם לפיו חפץ הקב"ה להודיע לעמו ישראל כי חביבים הם עליו, הוא בכדי שידעו ישראל חיבתם הרבה ויאהבו אף הם את הקב"ה, וכפי שכתב המהר"ל בהמשך דבריו (טז): 'שהשי"ת הודיע להם החבה כדי שיהיה אוהב אותו גם כן, שהשי"ת חפץ באהבתו של ישראל גם כן'.

אהבה זו של ישראל אל הקב"ה מתבטאת בקיום התורה ומצוותיה באהבה. כי כשם שהנתניה לאוהב אינה באה לידי גמר ואינה מביאה לידי קרבה ואהבה, אם לא מתלווה אליה הנתניה הנפשית - החפץ והאהבה. כך עשיית המצוות גרידא, אינה מעידה על אהבת ישראל לבוראם ואין היא באה לידי גמר בהשלמת הפעולה המעשית, עד שתעשה בחפץ באהבה ובשמחה.

ישראל נמשלו לכוכבים

חיבה מודגשת זו מתייחסת לא רק אל עם ישראל ככלל, אלא גם אל כל יחיד ויחיד מבני העם כפרטים. אדרבא, דוקא על רקע חביבותו של כל אחד מישראל מקבלים אנו מושג מהי חביבותו של כל כלל ישראל בעיני רחמנא.

בנידון זה כבר אמר את דברו רש"י בפתיחת ספר "שמות":

להודיע חיבתם שנמשלו לכוכבים שמוציא ומכניסם במספר ובשמותם, שנאמר (ישעיה מ. כז): 'המוציא במספר צבאם, לכולם בשם יקרא'.

הדיוט הרואה שמים זרועי כוכבים, אפשר שיתרגש ויתפעל מן המראה המרהיב הנגלה לנגד עיניו, אולם לא יעניק בתודעתו חשיבות מיוחדת לכל כוכב בפני עצמו. כל כוכב אמנם נראה נוצץ, אולם ממרחקים לא ניבטת ממנו כל ייחודיות, השונה מזו של רעהו. אולם לאמיתו של דבר לא כך הם פני הדברים. כל מי שקצת יד לו בחכמת התכונה יודע כי כל כוכב

דברים מפורשים בנידון זה נאמרו במשנה (במסכת סנהדרין לו, א):

כיצד מאיימין את העדים? הו יודיעין... שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, כולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקב"ה, טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחבירו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם...

הודעת חשיבותו של כל יחיד חייבת ללמד את העדים מה חשוב האדם הנידון, וחלילה להעליל עליו עלילת שוא. אולם לא פחות מכך צריך העד ללמוד מכך את מעלתו הוא, ואף ידיעה זו אמורה להניא אותו לכל יתפתה להעיד שקר. כך ביאר רש"י שם:

'בשבילי נברא העולם' - כלומר חשוב אני בעולם מלא, לא אטריד את עצמי מן העולם בעבירה אחת, וימשוך ממנה.

ההתבוננות בהכרת ערך עצמו עשויה להוביל את האדם לכל מידה טובה. מחד, ידיעה זו אמורה להניאו מלבזוז את מעלתו בשביל שטויות של מה בכך, ומאידך, ידיעה זו עשויה לדרבן להוסיף מצוות ומעשים טובים שהם תפארת לעושיהם.

20 דברים ברוח זו נאמרו במדרש (רות רבה ה, ו):

אמר ר' יצחק בר מריון: בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה שיעשנה בלבב שלם. שאילו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו (בראשית לו, כא): 'וישמע ראובן ויצילוהו מידים', בכתפו היה מוליכו אצל אביו, ואילו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו (שמות ד, יד): 'הנה הוא יוצא לקראתך', בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, ואילו היה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו (רות ב, יד): 'ויצבט לה קליו'... עגלות מפותמות היה מאכילה.

ה"חידושי הרי"ם" מבאר שלא בענין בקשת פירסומת וכבוד עוסקים חז"ל בדבריהם אודות גדולי עולם אלו. ראובן, אהרן ובעוז רחוקים היץ מנגיעות קטנוניות כאלו כמטחוי קשת, וגם לחכמינו ז"ל אין זה ענין לענות בו. אולם חז"ל הסבו את תשומת לבנו לכך שאילו היה אדם יודע ערך מעשיו עד היכן הם מגיעים, לבטח היה מבצעם ביתר שלימות. אמנם איש *מאיתנו אינו מסוגל להעריך מה גבהו מעשיהם של אותם ענקי רוח, אולם אילו הם העריכו כדבעי, הם היו נשגבים פי כמה.

לפיכך כשבאה התורה לצוות את משה רבינו על דבר מיפקדם של ישראל היא משתמשת בביטוי: 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל'. נשיאת הראש משמעותה העלאת הערך של ישראל. התורה מלמדת בכך כי המיפקד נועד להודיע לעם ישראל בכלל, ולכל יחיד בפרט, את דבר

חביבותם בעיני המקום, ועל ידי זה יעלה ערכם בעיני עצמם ויגבה לבם

בדרכי ה' -

ועוד כתב המהר"ל (טז): 'ומפני זה אמרו (שבת י): הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, וזה מפני כי כל מתנה שנותן לאחר ראוי שיהיה אוהב את מי שנותן לו המתנה, ולפיכך יש להודיע אליו שנותן לו המתנה ויהיה שלום בין הנותן ובין המקבל'. הרי שאין די בנתנית המתנה בכדי לגלות לזולת כי הוא אוהבו, אלא צריך להודיעו כי הוא אוהבו, ומגילוי האהבה מתהווה הקשר בינו לבין זולתו, וגם רעהו ישיב לו אהבה על אהבתו.

התוכחה ואהבת הולדת ענפי אהבת ה'

מאהבה זו של השי"ת לעמו נובעים עוד שני עניינים עיקריים, הראשון הוא עניין התוכחה, תוכחת ה' לעמו ותוכחת הנביאים גדולי הדורות מורי העם ומחנכיו, כי התופחה יסודה הוא האהבה וכלשון הכתוב (משלי ג יב) 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה', ותכליתה לכוונם אל האמת והטוב. והעניין השני הוא אהבת איש לרעהו שאף זה נכלל באהבת ה', כי השם יתברך הפץ שיהיו

שיח מרדכי

חיבתו של מקום משמח ומבצר לב האדם

* החובה הזאת לידע ולהאמין, כי מלך המלכים יתעלה, מחבב ומייקר כל איש מישראל. יש בזה גם כדי לשמח את לבו של האדם ולבצר את רוחו בסערות הימים ובמזוקות העתים המזדמנות ושועטות עליו, דומה הדבר לאדם חלוש ועני, אשר אחיו אוהבו נהפך עליו מזלו, והנה עתה הוא מעשירי העיר ומנכבדיה. או שאביו נתמנה להיות השליט והמושל בארץ. אם לפני כן היה האיש עוזב, מסכן ועני, הנה עתה, גבה קומתו ולבו עמוס בשמחה: אביו או אחיו יחושו לעזרתו, יכללוהו בכבוד וימנוהו לתפקיד רם ויקרתי.

וילמד אדם ק"ו בעצמו: אם אח עשיר או אב שליט, אשר יסודם מעפר וסופם לעפר, יש בכוחם לאמץ ידים רפות ולחזק ברכים כושלות, על אחת כמה וכמה, כאשר אדם נשען ובוטח על הקב"ה: "כי כל האמצעים שוים אצל הבורא, וכידו לפרנס אותו ע"י איזה אמצעי שירצה, ובכל זמן שירצה, ובאיזה אופן שירצה, כמו שאמר הכתוב (שמואל א ד י): 'כי אין לה' מעצור להושיע ברבאו במעט'. ונאמר (דברים ח יח): 'כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ונאמר (זכריה ד ו): 'לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות' (חובת הלבבות, שער הבטחון פ"ג).

וכן מי שחש, כי "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה שהאהב הקב"ה את ישראל (שה"ש ח), ומי שאמונתו תמה במה שנאמר (מלאכי א): 'אהבתי אתכם אמר ה', יחוש גם, כי נשמתו של החולה המאמין, והמתיסר התמים, יהיו רגועים ושלוים. הם ישאבו את חוסנם ועוצמתם, ממעין האהבה של ה"דוד" ל"יונתי, תמתי, יפתי". ה"רעיה" הנאמנה הנאנקת ביסורים, הנלחמת על יחודה ודמעות על לחייה, חשה, כי שיקויי רפואתה היא אהבה רבה שאהבה ה"דוד", בורא העולם - וידעת עם לבבך כי כאשר יסור איש את בנו ה' אלקיך מיסרך (דברים ח ה. עיין "שערי תשובה" שער ד אות ג).

וכה אמר רבנו רבי יחזקאל סרנא זצ"ל (עיין "אחר האסף", עמ' קסג): "הכוני, פצעוני" זה נאמר בשיר השירים... ולא באיכה... יש "הכוני פצעוני" שהוא שייך דוקא לשיר השירים... כי גם בעת שהקב"ה נוהג באוהבו במידת "הכוני פצעוני" - האוהב ממשיך לכסוף אל ה"דוד", ושפתותיו רוחשות לוחשות ברב ערגה וגוגועים, את שיר השירים. ע"כ.

משל למה הדבר דומה? לאדם חולה הזקוק לטיפול רפואי יסודי. יש והוא חייב לעבור סידרה של בדיקות קשות ומכאיבות. יש והוא אף חייב לעבור ניתוח קשה מלווה ביסורין נוראים ובסבל רב. יש והרופא חייב גם לחרות לחולה את אחד האיברים שעלה בו הנמק. אם החולה יחשוב, כי הרופא המטפל אינו מומחה. או אם החולה חושד כי הרופא הוא לא ידידו, ואין לו רצון לבא לעזרתו, הרי ברור לנו, כי החולה יקצוף ויכעס ולא ימצא ניהומים

כן הדבר הזה, אמר הרמח"ל (מס"פ פ"ט), "כשיחשוב האדם שכל מה שהקב"ה עושה עמו לטובתו הוא עושה, בין שיהיה בגופו בין שיהיה בממונו, ואף על פי שהוא אינו רואה ואינו מבין איך זה הוא טובתו, ודאי טובתו הוא".

חיבוב הבורא - מחייבת

חובת הידיעה וההכרה על אהבה רבה ויתירה של הקב"ה לישראל, היא לא רק כדי לרומם את האדם, לחשלו ולעודדו, אלא שהיא באה גם כדי לחייב את האדם להשיב אהבה. באותה מידה שה"דוד" אוהב את ה"רעיה", באותה מידה על ה"רעיה" לאהוב את הדוד - "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כז ט). כלומר, כאשר אדם מקרין לחבירו גלי אהבה הם יקלטו בלבו, והוא יבקש להחזיר למקרין אהבה חלף אהבה. הקב"ה מקרין אל לב בוראו אהבה רבה, גם כדי שלב האדם, אשר בו הותקנו כלים לקליטה, יקלוט את אהבת ה' אליו, כך יקל על האדם להשיב לבוראו אוהבו אהבה, ולקיים את מצות "ואהבת את ה' אלקיך".

רבנו בחיי ז"ל (בספרו "כד הקמח" אות אהבה), לאחר שהוא מביא הוכחות מן הפסוקים וכו', על אהבת ה' לישאל, הוא מסביר, למה מוטלת על האדם החובה להתבונן בכך, ואלו דבריו: "ולכן יתחייב אדם שיתבונן בזה, ושיאהב את השם האוהב אותו יותר מכל האומות". ובהמשך נאמר: "וכיון שהוא אוהב אותו חייבין אנחנו לאהוב אותו, ולכך הזהיר משה רבינו ואמר, 'ואהבת את ה' אלקיך'".

הגמ' (ביצה טז א) אומרת: "הנותן מתנה לתינוק צריך להודיע לאמו" וברש"י: "לעשות לו אות וסימן, שאם יאכלנו קודם שיבא לאמו, תראה את האות ותשאלנו, מי עשה לך כך? והוא יאמר, פלוני, וגם נתן לי פת. ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם ותרבה חבה וריעות בישראל".

לב האדם עשוי רבדים של רגשות ותחושות, והוא רגיש לקלטים. אם ישודרו אליו גלים ותחושות של אהבה ויקר, הוא יקלוט אותם היטב. כבולעו כך פולטו... כל שנעמיק להכין ולחוש את "אהבת עולם בית ישראל אהבת" יקוים בנו: "בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיך, ונשמח בדברי תלמוד תורתך, ובמצותיך לעולם ועד". כמה דברים אמורים, אם האדם לא העמיד בפתחי לבו, מסכים המטשטשים את הקליטה או חומות של ברזל המונעים לשמוע את הקולות.

* הרמח"ל אומר (מס"פ פ"ח), כי האמצעי לתגבר את התעוררות כדי לקנות את מידת הזרירות הוא להסתכל בטובות שהקב"ה עושה עם האדם. "כי כל מה שירבה להסתכל ולהתבונן בדברים אלה, הנה ירבה להכיר לעצמו חובה רבה אל האל המטיב לו. והנה אין לך אדם באיזה מצב שימצא, אם עני ואם עשיר, אם בריא ואם חולה, שלא יראה נפלאות וטובות רבות במצבו".

לאמר, כל מי שיתבונן במעשיו של הבורא, הוא יחוש את חבוב הבורא אליו: הוא יראה ויכיר את הנפלאות הטובות והיקרות שהבורא גומל ועושה עמו. הרמח"ל מפנה את תשומת לבנו להתבונן ולראות את חסד ה' גם באלו שגורלם מר וקשה: "שאפילו בעניו ממציא לו פרנסתו דרך נס ופלא. החולה על שמוחיקו בכובד חוליו ומכותיו". כלומר, כל יצור גם אלו הסובלים, יחוש ויראו, כי גם בקובעת הסבל ובנתיב חיסורים והאופל, מתנוצצים אורות ועינוגים. גם במרתפי השאול ובמעמקי השכול - אפשר לחוש את חסד ה' ואת חיבובו של מקום כלפי יציריו.

נמצינו למדים, כי ההכרה באהבת ה' אל כל יחיד ויחיד, בכל המצבים, מפלסת דרך ל"ואהבת את ה'". ומהות חובת האוהב מתבקשת להתבצע בשני מישורים מקבילים. המישור האחד: "קיום התורה", והמישור הנוסף: "צדיק את הרבים וימשיך את לבם בדבריו לאהבתו ית" (כד הקמח, שם).

נשיאות הראש הרצויה

אלא שכמו בשאר העניינים הרוחניים, אף חיבה יתירה זו שנודעה לישראל דורשת זהירות לבל תיהפך להיות לרועץ. כל מעלה רוחנית, אם נעשה בה שימוש נבון, הריהי מסייעת לקידומו הרוחני של האדם, מאידך, אם אין יודעים להשתמש בה כראוי, עלולה היא לפגום ולהזיק.

כך נאמר במדרש (במדבר רבה א, יא): "שאו את ראש כל ערת בני ישראל" - "רומם את הראש", "גדל את ראש", לא נאמר, אלא "שאו את ראש". כאדם האומר לקוטטינר (הממונה על ההוצאה להוצא) שב רישיה דפלן (קח וזרות ראשו של פלוני). כך ניתן רמז, למה "שאו את ראש", שאם יזכו יעלו לגדולה כמה דתימא (כמו שנאמר בבראשית מ, יג): "ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך", אם לא יזכו ימותו (ח"ו)...

יפה ביאר את הדברים בעל "שם משמואל" (במדבר עמוד ו). כלל גדול מסור בידינו שכל הבא לאחוז בדרכי המצוות ולהילחם ביצרו חייב להיות חדור בהכרת ערך עצמו. הכרה זו צריכה לגרום לכך שיתחזק ויתאמץ ולא יבטל דעתו למרות כל המניעות והעיוכובים העלולים לצוץ ברכו. אולם אותה הכרה עצמה, אם אין משתמשים בה כראוי, עלולה לסחוף ולהוביל את האדם לתחושת גאווה ושכרון, שיסבור כי כוחו ועוצם ידו הם העומדים לו. הרי אלו שני דרכים מנוגדות ששתיהן כלולות במושג נשיאות הראש. העצה היעוצה לאדם לבל יפול בפח היצר והכרת ערכו לא תפגום בו, היא שיתמיד בזכירתו שכל מעלתו נובעת רק מכוחו של הבורא שנטע בו, ואילו הוא מצד עצמו אין בו ממשות ולא כלום. הוא שדימו חז"ל את נשיאות הראש לרעה כאומר: "שב רישיה דפלן". קטיעת הראש מן הגוף היא קטלנית, וכמוה הניתוק ממקור החיים, המסוכן לרעה, ולכן יש לברוח ממנו. מאידך, אם מחובר הראש אל הגוף הוא עשוי להתרומם ולהתנשף לכל לראש. הנמשל ברור. רק אם מקושר אדם אל מקורו העליון שבצלמו נכרא, התנשאותו מובילה לטובה ולברכה.

נמצא כי נשיאות ראש האדם עשויה לשמש בשתי מגמות הפוכות. הבלטת יישות עצמית הינה מאוסה ופסולה בתכלית. אולם אם הכרת הערך העצמי רצופה וטופת התבטלות כלפי שמיא, זו רצויה, מרחיקה את האדם מן השפלות ומקרבתו לידי זכות ולעבודת הבורא בלבב שלם.

הכנה לקבלת התורה

ההכרה בערכיותו של כל אחד מישראל חייבת לעמוד למול עיני האדם בכל עת ובכל שעה, אולם היא חשובה פי כמה כהכנה לקראת קבלת התורה. לא במקרה נקבע מקדמת דנא שבשבת שלפני חג השבועות קוראים בתורה את פרשת "במדבר". כבר הורה זקן, מרן ה"בית ישראל" (תשכ"ב) בזאת:

שייכות פרשת במדבר להכנה לקבלת התורה, ענין המנין, שידע העובד השם שיש לו חשיבות... וזה ענין "שאו את ראש".

עיקרון מקודש זה נלמד גם מעובדת מתן התורה על הר סיני. אמרו חז"ל בגמרא (סוטה ה, א) שעל האדם ללמוד מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה. קהרים שהתנשאו והגביהו עצמם בבקשם שעליהם תינתן התורה, נפסלו על ידי הקב"ה, באשר תחושת הגאווה, כמוה כגיבנת הפוסלת את הקרבן (עיין מגילה כט, א), ומכאן על האדם להבין מה מאוסה הגאווה ולהתרחק ממנה.

תמה על כך הרבי מקאצק (הובאו דבריו ב"בית ישראל", תשט"ז) אם בא הקב"ה ללמדנו לאחוז בשפלות ובענוה, הן עדיף היה לכאורה שיבחר לתת את התורה במקום מישור או אפילו בעמק, ומדוע בחר בסיני, שהיה הר נמוך? אף הוא השיב שמכאן למדנו שגם בענוה יש להיזהר, באשר יש ענוה שהיא פסולה. שפלות רוח שאין עימה הכרה בחשיבותם ובחביבותם של ישראל אינה מובילה לכלום. רק הענוה המלווה בנשיאות ראש ובידיעת חיבתם של ישראל היא המפתח וההכנה לקבלת התורה.

ה המצפון במדבר חכמת 33

הרמב"ן (א' מ"ה) כתב בענין המנין, ולא הבינותי טעם המצוה הזאת למה צוה בה הקב"ה, כי היה צורך שיתיחסו לשבטיהם בעבור הדגלים, אבל יצעת המספר לא ידעתי למה צוה שידעו אותו, ומבאר שם על פי דברי חז"ל שאמרו, מרוב חיבתם מונה אותם כל שעה, ועוד כי הבא לפני אבי כל הנביאים ואחיו

קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו דבר הזה זכות וחיים, כי בא בסוד העם וככתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם, וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן, כי ישימו עליהם עינם לטובה ויבקשו עליהם רחמים.

ונראה דהקושיא למה היה צריך למנין זהו התיירץ, דהמנין לא היה לשם מכוון אחר כי אם לשם מנין, אמרו חז"ל מרוב חיבתן מונה אותם כל שעה, ומורגלים להבין מאמר זה באופן עם הארצי, כאילו שהקב"ה מתוך שישאל חביבין בעיניו הוא מונה אותם, כמי שמעתי חביבות עליו והוא מונה אותן בכל שעה, ולפי זה המנין אינו ענין שיש לו תכלית בפני עצמו, אלא סימן המורה על חביבות הנמנה אצל המונה, ופשוט אצל כל בר דעת שאין שייך לומר כן אצל הבורא ית'.

ה' זכרנו יכרך, זכירת הקב"ה הרי היא ברכה, המנין עצמו הוא בחינה ודוגא בחיבתו של הקב"ה לישראל, ואין לשער התעלות שזכה לה הכלל ישראל ע"י המנין, אין מעלה זו פחותה ממדרגת וקרבתו לפני הר סיני, קרבתו לפני הר סיני היא מעלה גדולה שזכה לה הכלל ישראל, והיא דוגא בחיבת הבורא ית', אהבה רבה אהבתנו הלא זוהי כל קבלת התורה, דכל מה שיכולים לזכות זוכים רק ע"י חיבה, קרבתו לפני הר סיני זה עצמו החיבה, כמו כן המנין הוא התעלות גדולה שזכו ישראל מסוד אתה בחרתנו דרגת חיבה של מנין.

וכרמב"ן (במדבר א' ג'), מביא בשם המדרש חז"ל, שוב מצאתי במדבר רבה שאמר, אמר ר' פנחס אמר רב אידי, רוממו את ראש, גדלו את ראש לא נאמר, אלא שאו את ראש,

כאדם שאומר לקוטיני סב רישיה דפלן, כאן נתן רמו למשה שאו את ראש, שאם יזכו יעלו לגדולה, כמה דכתיב ישא פרעה את ראשך, והנה הלשון כפי הכוונה יתפרש בטובה לטובים כיוון שהוא לשון גדולה.

הנה פי חז"ל שאו מלשון הרמה, ואם כן ענין המנין הרי הוא התעלות גדולה בעד הכלל ישראל, וכמ"ש אמר הקב"ה לישראל לא חבבתי בריה יתירה מכם, לכך נתתי לכם תלוי ראש ודמיתי אתכם לי, שכשם שיש לי תלוי ראש על כל באי עולם, שנאמר לך ה' הגדולה, כך עשיתי להיות לכם תלוי ראש, לכך נאמר שאו את ראש לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו, וכה"א (דברים כ"ח) ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ.

רואים אנו מדברי הרמב"ן אלו מהות של מנין שהוא ענין וירם קרן לעמו, דמנין זה עצמו הוא וירם, ונתנך ה' עליון על כל גויי הארץ, מה שהכלל ישראל הורם והתנשא ונעשה עליון על כל גויי הארץ היה זה ע"י המנין, שאו את ראש לשון הרמה זהו מנין, זאת אומרת שמנין הוא בגדר וקרבתו לפני הר סיני, קבלת התורה זוהי בחינה של אהבה רבה אהבתנו, מנין הוא בחינת חיבה יותר גדולה, בחינה של וירם קרן לעמו, שנמנה כל פרט ופרט בפני עצמו, והוא כאילו שהבורא ית' נפגש עם כל פרט ופרט מהכלל ישראל.

על ידי המנין נעשה כל אחד ואחד מהכלל ישראל עיקר השלם בפני עצמו ולא מכולם יחד, זאת אומרת שהמנין הוא כאילו שעל ידו התנשק הבורא יתברך עם כל אחד נאחד מישראל, ראובן בן שמעון זוהי

התנשקות של הבורא יתברך עם ראובן בן שמעון וכן הלאה.

ובמדרש (במד"ר פ' ב') איתא בזה הלשון, שעשאם דגלים כמלאכי השרת כדי שיהיו ניכרים, פי' שכל פרט ופרט נעשה ניכר בפני עצמו, וכמו במלך בשר ודם שאינו מקבל לפניו אנשים פרטים, והאיש הפרטי שזוכה

The Torah instructed Moshe, Aharon, and all the leaders of the tribes to be present during the process of the counting. Since this census was performed by counting each individual's half-shekel donation, would it not have sufficed for a collector to go around and collect the money? Why did the leaders of the nation have to give of their precious time to be involved in this process?

This census was meant to be an uplifting experience: "Se'u es rosh Bnei Yisrael" — lift up the heads of Bnei Yisrael (1:2). The only way the counting could be performed was if the greatest men of the generation would take interest in the individual.

Ramban explains that there was even a more compelling reason that necessitated the presence of Moshe and Aharon. "Additionally, he who comes and introduces himself before the foremost prophet and his brother, the holy one of Hashem, has gained merit and life ... It is a merit to be counted by Moshe and Aharon because they will look at them favorably and pray that Hashem have compassion on them ..." When each person came to give his half-shekel, Moshe would ask him his name and then bless him that he succeed in his endeavors.

The Gra said that during the era of prophecy there was no need for anyone to try to determine his own unique purpose in life. He would simply ask the prophet, and the prophet would tell him what he was supposed to do and how to go about doing it. A person who came before Moshe, the greatest of all prophets, would merit an even more inspiring encounter. Moshe would penetrate into the

"Every person has a unique combination of strengths and circumstances that distinguish him from anyone else who has lived or will ever live."

deepest recesses of each person's soul in order to give him an appropriate blessing for success. Afterward, Aharon and the leader of his shevet would also bless him individually. Such a process uplifts and encourages a person significantly.

It is crucial that every person know that he is important: "Each and every person must say, 'The world was created for me'" (Sanhedrin 37a). Every person has

a unique combination of strengths and circumstances that distinguish him from anyone else who has lived or will ever live. He was born to specific parents, lives in a particular era and place, and was given certain talents because he has an avodah that he, and only he, can accomplish. The entire creation is waiting for him to achieve what is incumbent upon him.

If a person is not conscious of his own importance, he cannot begin his avodah in Torah. As an introduction to Kabbalas HaTorah, Hashem told Bnei Yisrael, "And you will be for Me a kingdom of priests (i.e., dignitaries)" (Shemos 19:6; see Rashi). Every Jew is a dignitary with responsibilities and an elevated status, no different from a dignitary in a government. It was with these feelings that Bnei Yisrael prepared themselves to receive the Torah, and it would be beneficial for us to try to emulate these feelings as well.

(Shiurei Chumash, Parashas Bamidbar 1:1; Alei Shur, Vol. 1, p. 168)

Another important element of pleasant conversation is simply to know how to phrase your ideas and thoughts in ways that are not offensive, hurtful or disrespectful to other people.

לראות פני המלך הוא זכיה והתעלות גדולה בעדו, כן הוא ענין המנין, שכל אחד מישראל יכול להקביל פני בוראו, וזהו סוד המנין שהוא ידם קרן לעמו, התעלות הכלל ישראל שיהיו ניכרים כל אחד ואחד בפני עצמו, שאין צריכים לציבור שלם, אלא כל אחד ואחד מישראל יכול לקבל פני השכינה.

מה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי (מכילתא בשלח), כלל של נביאים זהו עמך הזה הגדול, ואין לדבר אודות ישראל כאודות רבים, דמנין הרבים מקטין את ערך היחיד, כשמדברים אודות הכלל ישראל מדברים תמיד אודות כל פרט

שהבורא ית' ציוה למנותן והם עברו כאו"א במנין ע"פ ה', היא החיבה הגדולה שנעשו ניכרים ע"יו. (דעת חכמה ומוטר ח"א מא' נ"ח).

The discovery of the Almighty thenceforth informs the way we live. The Torah command to be *misdebek bemidosav*, to emulate His ways, forms the basis of the Jewish system of morality. We do not have a pragmatic system of morality, which shuns cruelty, for instance, for practical reasons; be cruel to someone today, and someone will be cruel to you tomorrow. Now, that's not the Jewish outlook. We see that the Almighty is kind and merciful, and therefore we too must behave in a kind and merciful manner. We see that the Almighty cares for the sick and the poor, for widows and orphans; therefore we too must act in the same way.

So let me tell you another, less discussed attribute of the Almighty that we have to emulate. We say, "Ve'atah mechayeh e kulam. And You give life to them all." The Almighty sustains the entire world at all times through a continuous *shefa of chiyus*, never-ceasing emanation of the life force. Should He interrupt this emanation for even one moment, creation would cease to exist.

This then is the most fundamental attribute of the Almighty in His relationship with the cosmos: the giving and sustaining of life itself. It follows that we, as Jews, must also seek to be life-givers. Our *avodah*, our divine service in this world, is to give life to others, to be considered *bonei olam*, builders of the world, in recognition and emulation of the Almighty Himself.

Pleasant conversation, *sichah na'ah*, holds tremendous power. If you speak to others with kindness and compassion you can literally revive and sustain them. You can give them life. You can become a *boneh olam*, a builder of the world, and for that you deserve to be rewarded. A stranger walks into the beis midrash, and you go over and say, "Shalom aleichem!" With these two simple words you've transformed him. In effect, you've told him, "You're somebody important. You count. I recognize your worth, and I acknowledge it." That is pleasant conversation that gives life, that revives, that sustains, that deserves a great reward.

* דוגמאות - כיצד לברך ב"עין טובה"

* ברכת בעל שמחה

מעמד מיוחד יש לאדם שאינו רק משתתף בשמחה, אלא שהשמחה עצמה היא 'שלו' (החתן, אבי התינוק שנכנס בברית וכו'). כשמתייחסים לאדם כזה, נוהגים לקרוא לו: "בעל השמחה". חלק חשוב בכל שמחה הוא הברכות. המשתתפים מברכים את בעלי השמחה ("שתזכו לעוד שמחות רבות" וכדומה), ובעלי השמחה מברכים את המשתתפים ("בקרוב אצלך"). כל מאורע הוא הזדמנות לברך כי השמחה תמשיך הלאה, תתן את השפעתה הברוכה ותסלול את הדרך לעוד ועוד שמחות אשר יגיעו בעקבותיה. ישנה סיבה עמוקה לשם התואר שניתן לבעל השמחה. הוא יבעלים על השמחה, היא 'שלו', הוא זה שיכול להעביר אותה הלאה ביתר יעילות. מובן שכולם מברכים דווקא אותו, אבל סגולה מיוחדת יש בכח הניתן לו לברך אחרים.

ב. לברך את הזולת

באמצעות הדיבור אפשר לא רק לשבח את הזולת, אלא גם לברך אותה, ולהשפיע בכך השפעה ניכרת על מידת "העין הטובה" של האדם.

בזוה"ק פרשת במדבר קיז' נאמר כי מי שאומר שחבו של חברו (על בניו או כספו), צריך לברכו בעין טובה. ומאין למד כן? ממשו, שכתוב "והנכם היום ככוכבי השמים לרוב" ¹⁵⁸, ואחר כך כתוב "ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים" ¹⁵⁹.

אור חדש 355

46

הנה יש לעיין למה נעשה מנין ישראל דוקא ע"י שקלים? ולמה יצא הקצף על בני ישראל, וכן גם על דוד המלך ע"ה שמנאן לישראל לא ע"י שקלים?

אכן, כדי לברר לעצמנו ענין זה. יש לשאול כיצד אפשר למנות את עם ישראל במספר רב, זה אחר זה. באופן של ספירה רגילה, כאילו מדובר בחפצים דוממים שאין בהם רוח-חיים? שהרי אם המדובר הוא בברית חיה, שבורא עולם תיכנן ויצר, אין "המונה" "והסופר" מסוגלים להישאר אדישים ושווי נפש, אינם יכולים שלא להתרגש מהחכמה והפלא של מעשי ה', וכל שכן כאשר עוברים ומונים בן ישראל הנברא בצלמו ודמותו, ברי נפלאה, רומז ועומקו אין-חקר, הנשמה שהיא גבוהת היכלי המלך, שכונה באהלים עליונים, היקיפו רחבי ארץ מחשבה, מושבה עליוית קיר קטנה ככף-איש, אין חקר לתבונתו (בחינת עולם מר"י הפניני, א.).

* המונה נפש אחת מישראל, מוכרח לעצור ולהתעכב במקומו נוכח פלא הבריאה המתגלה לפניו, כל אימת שיציץ ויתבונן בתוך המסגרת הפנימית של לבה ומתכונתה של הנפש הנמנית ויבחין ביופי יצירתה ונשמתה, במעשה הקב"ה אם ישגי, תוך כדי התבוננותו, מקצת הדרת הנפש, כי אז ישאר דומם על מקומו, ישקע במחשבתו ומרוב השתוממותו על היופי שנתגלה לפניו ייעצר עוד במספר הנפש הראשונה ולא יוכל להמשיך במנין ולעולם לא יבא לכלל ספירה ומנין, למנות את הנפשות הרבות.

אם כן איפוא, איך יוכל למנות ולספור בלי תשומת לב קבוצות בני אדם מעם הנבחר, עם ה', אשר בהם הוא מתפאר? וכל שכן שלא יוכל

לעבור באדישות על מנין עבדיו ובני העליה, ללא התרגשות וסערת הלב.

כך אי אפשר בנקל לעבור ולדלג מגברא לגברא, למנות מספר בני ישראל, כי אחרי שנפגש בראשון הוא נדבק בו באהבה גדולה ואינו יכול להיפרד הימנו, והמונה זקוק לזמן רב בשביל לספור את נשמות בני ישראל ואין ביכולתו של האדם למחר במנין ולעשות זאת בצורה יבשה.

שונה הדבר אם הספירה תבוצע באמצעות שקלים, שכן אז יכול לספור לפי מהירות חיתוך הדיבור, כי הוא מונה שקלים ולא נפשות.

ובכן, שפיר אתי מה שהזהיר הקב"ה את משה למנות את בני ישראל באימה ובכבוד ותוך הערכת הנפש והערכת נשמת כל אחד מהם, כמבואר "במספר שמות כל זכר לגלגלותם" (במדבר א, ב) "אמר הקב"ה למשה

למנותם בכבוד ובגדולה לכל אחד ואחד, לא תהא אומר לראש המשפחה כמה במשפחתך. כמה בנים יש לך, אלא כולחון יהיו עוברין לפניך באימה וכבוד ואתה מונה אותם" (מובא ברמב"ן עה"פ הנ"ל בשם מ"ר).

ומשה רבינו ע"ה הצטיין בחכמה זו, אב הנביאים ואב ישראל יכול היה למנות כל אחד ואחד מישראל בהתבוננות רבה, בתשומת לב הראויה, ורווח שם בין גברא לגברא, התדבק בו באהבה וירד לתוך נכחי נשמתו, בא בסוד נפשו, וידע להבין ולהעריך את מעלתו,

מסופר על הסבא מסלובודקה, כי כאשר היה עובר ליד ביתם של ראשי הישיבה, אף שלא היה שם אדם, היה פונה אל הבית ואומר: בוקר טוב! כאשר שאלוהו על הנהגה מוזרה זו, ענה: למאי נפקא מינה, כשאני פוגש בן אדם הנני מברכו בבוקר טוב, כי בפוגשי אותו אני זוכרהו, ומיד רוצה אני לברכו שיהיה לו בוקר טוב. ומה שונה שאני עובר על ידי ביתו, הלא גם זה מזכיר לי אותו, ולמה לא אברכהו מיד שיהיה לו בוקר טוב!?

ממעשה זה לומדים אנו שני דברים: ראשית, כאשר נותנים שלום לחבר, חוץ מדרך ארץ שיש בזה, צריך לעשות זאת מכל הלב, להשתדל לברך בעין טובה.

שנית, ממידת עין טובה למצוא הזדמנויות לברך את חברו ככל שיוכל. מלבד השפע שמביא בכך על חברו, הרי שגם יקנה האדם בעצמו את מידת עין טובה.

* כיצד לברך מכל הלב?

ישנם אירועים בהם העולם נוהג לברך איש את רעהו. הבה נתבונן, האם הברכות נעשות מתוך עין טובה, או מתוך נימוס בעלמא?

מסופר על המשגיח הגדול רבי ירוחם זצ"ל, שהיה נוכח פעם בחתונה אחת, והתבונן בעיני הרוחניות באנשים שברכו בברכת "מזל טוב" את המחותנים. הוא אמר, אחר כך, כי הבחין שבבעים אחוז מהאנשים לא התכוונו לברכת ה"מזל טוב" מעומק לבם, אלא עשו כן מנימוס בעלמא.

כדי לברך ברכה מתוך עין טובה יש להתבונן לפני שמברכים על מה הולכים לברך, ולא לעשות זאת כמצוות אנשים מלומדה.

כשאדם מגיע לשמחה, ינסה לחשוב מספר דקות לפני היכנסו לאולם, על שמחת חברו, ואז לברך אותו באמת מכל הלב בבחינת "ושמח בלבבו". כדאי גם לצייר בדמיון ששמחה זו היא שמחה שלו, וכך יוכל להרגיש עד כמה חברו שמח.

* שילוב העין בברכה

למדנו בפרקים הקודמים את השפעתה הגדולה של הסתכלות בעין טובה על האדם. לכן ראוי לברך מתוך התבוננות בזולת, וכך יזכה הזולת בשפע גדול של ברכה.

"וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. ויאמר יוסף אל אביו, בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה. ויאמר קחם נא אלי ואברכם. ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות. ויגש אותם אליו וישק להם ויחבק להם" ¹⁶⁰.

שואל ה"תולדות יצחק" הרי היה ראוי לומר "ועיני ישראל כבדו מזוקן" קודם שיאמר "מי אלה", שהרי זהו הטעם ששאל "מי אלה"? ומסביר "שהרוצה לברך או לקלל צריך לתת עיניו בו כדי שתחול הברכה או הקללה וכפי שכתוב

תן עיניו בו ונעשה גל של עצמות, וכן בבלעם 'ויעלהו במות בעל, וירא משם צה העם' ¹⁶¹. ולזה אמר אי אפשר שתחול הברכה עליהם מצד נתינת עיניו בהם, שעייני ישראל כבדו מזוקן, ולכן הוצרך לשים זרועותיו עליהם ולנשקם לחבקם, שבה תדבק נפשו בהם ותחול הברכה" ¹⁶².